



Karen 35 år

*Mit Afrika vurderet som Blixen-biografi
af Bo Hakon Jørgensen*

På talerstolen ved Karen Blixen-seminaret i Minneapolis sidste år stod en tornadovarm eftermiddag Karen Blixens litterære agent i USA, Florence Feiler, en lille kras dame med sans for forretninger. Hun fortalte de forsamlede scholars, hvad det ville betyde, at »Out of Africa« blev filmatiseret: At der ville komme salg i Karen Blixens forfatterskab igen. Det er stadigvæk det vigtigste, der er at sige efter at have set filmen. Den giver Karen Blixen en filmisk myte i Meryl Streeps fysiognomi, og selv om den ikke ligner hverken her eller der, så er den dog betagende. Filmen går ind der, hvor den fundamentale hemmelighed i Karen Blixens liv og forfatterskab ligger, nemlig i kærlighedsforholdet til Denys Finch-Hatton, netop på det sted har læser efter læser gættet og forestillet sig alt muligt, og det er der god grund til, for det er herhen hele forfatterskabet peger, også fordi det forblev Karen Blixens største problem at forstå, hvorfor det gik som det gik, hvorfor såvel Denys som tilværelsen, ved at straffe hende med at hun skulle leve videre, foretrak fortællersken frem for kvinden.

Filmen handler om kvinden Karen Dinesen, det er det virkelig smukke ved den, den tager parti for hende, ser på hende, sådan må hun have gået gennem de blomstrende kaffebuske, sådan har hun siddet ved utallige middagsborde, sådan har hun ventet i ensomheden. Alt det en tilskuer af samme køn ved at blive sat i det samme rum og miljø kunne have oplevet. Den menneskelig typiske Karen Dinesens Afrika-liv. Derfor er filmen blevet så godt modtaget, derfor er den romantisk, fordi den ser bort fra alt det specielle i hendes personlighed, som jo også medvirkede til det forløb hendes liv fik. Filmen er som et besøg i en elsket forfatters arbejdsværelse, her sad hun altså og skrev alt det netop til mig, læseren. Den peger på tilskueren og besvarer dennes forestillings-trang. Sådan så der ud, hvor hun gik og stod. Du kunne selv have været lige sådan.

Jeg ville aldrig, hvis jeg havde haft mulighed for det, have filmatiseret »Den afrikanske Farm«. Ikke fordi jeg ikke sympatiserer med trangten til at skabe det historiske rum omkring afdøde berømtheder, jeg har selv i fortællingen »Den sovende kvinde« om So-

phus Claussen forsøgt noget lignende i al ydmyghed. Men af andre grunde: Bogen har ingen sammenhængende historie, men forsøger alligevel på at skrive en tragedie i fem akter om kærlighedsforholdet til Denys. Det gør den samtidig med, at den vil fortælle om alt det andet, kærligheden til de indfødte, dyrene og naturen, Afrika som det gamle længst forsvundne Danmark. Historien om farmen som gik fallit, om de storslåede engelske koloniseret af første generation. Og meget mere. Og sidst men ikke mindst: Karen Blixen var ikke forfatter i Afrika, der er ingen vekselvirkning mellem forfatterskab og liv i dette afsnit af hendes liv, vekselvirkningen opstår først i hende erindring, og så er den tolket og tydet, samtidig med at kilderne til de omgivelser, hun færdedes i på det tidspunkt, er døet ud. Brevene gør ikke dette forhold meget bedre. Det er jo også set ud fra hendes, indrømmet samtidige bevidsthed, men alligevel skrevet med en viden om at mange læste dem. Den virkelige Karen Blixen i Afrika er desværre skjult af tid, og Denys' synspunkt er tavst.

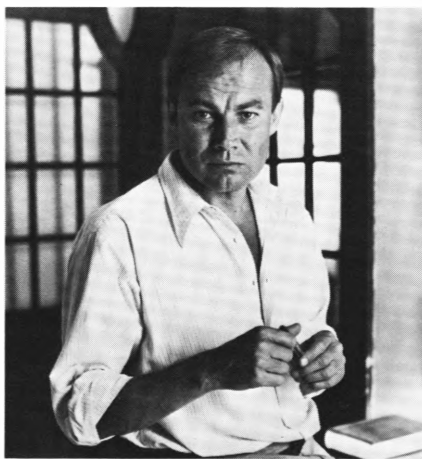
I den sene fortælling »Gensyn« (Efterladte

fortællinger) lader hun Lord Byron sammenfatte 14 år af sit liv således, og de 14 år er Karen Blixens kode for Afrika-opholdet: »Er De kommet for at opstille en liste over indholdet af min erfarings vinkælder? De skal få den af mig. En del vin, som var ærligt og redeligt god, drukket i selskab med venner, som ikke var alt for ærlige – kys, passiar og diskussioner, lavsindet bagvaskelse og alt for billige sejre. Gråt hår på mit hoved, sørgelig mistro til mænd og medlidenhed med kvinderne«.

Selvom der drikkes meget vin i filmen, så er den helt uden dette probelmatiserende overblik – ja den er direkte konfliktkyende. Det virker som om manuskriptet er lavet efter devisen »Karen og Denys« og så lidt om alt det andet. Det gør ikke så meget, at den er kronologisk ukorrekt, men det gør meget, at den ikke motiverer kærlighedshistorien: Hvad så Karen i Denys og omvendt, og det var netop ikke syfilisen, som fik hende til at bryde med Bror og erstatte ham med Denys. I rollen som Denys er Robert Redford desværre kun Robert Redford, og Denys kunne andet end at være flyver og disc-jockey på en gammel grammofon, bl.a. spillede han Strawinsky på den og ikke kun, som her i filmen, Mozart. Og Karen kunne fortælle bedre historier end de prøver, som vi får at høre. Det er mig en gåde, hvorfor hun ikke fortæller noget fra de fortællinger, som dog var på vej i hende i Afrika. Kort sagt, som kærlighedshistorie er filmen faktisk uforståelig.

Så er der som sagt lidt om alt det andet, og alt dette »lidt«: at bygge dæmning på farmen, at fabrikken til tørring og brænding af kaffen brænder, at 1. verdenskrig kommer til Afrika, at Kamante laver mad i køkkenet osv. – alt dette andet får aldrig lov til at blive til noget. Filmsens sekvenser er ultra-korte, hvad der får indflydelse på dialogen som er så manieret tilspidset, at selv om det er begavede folk der taler, så undrer man sig højlig over alle de guldkorn, som spyttede ud så hurtigt efter hinanden. Jeg husker især et om Denys. Om ham blev det sagt, at han gav gaver, men aldrig til jul. Det var stort set, hvad vi fik at vide om Denys' karakter i filmen.

I øvrigt er sekvenserne som animerede stills fra billedbogen »Karen Blixen. En digterskabne i billeder« tilsat en dialog og synsvinkel, hvor den gamle Karen Blixen ser tilbage på sit liv i Afrika, som en fortællerstemme på lydsporet. I dialogen fokuseres der på en kvindetematik, især hvordan kvinden skal forholde sig teknisk seksuelt til mænd, bl.a. lader manuskriptets forfattere Denys sige til Karen, at hun skal ligge stille under samlejet, medens Karen ønsker at bevæge sig – hvad der må siges at være en stærkt reducerende beskrivelse af forholdet. Hendes essay »Moderne ægteskab« fra 1922-23 bruges temmelig skævt til at fremstille hende som en kvinde, der søger et ægteskab med Denys. Som allerede sagt, manuskriptet er konfliktkyende og tendentiøst forenkende, bl.a. kommer det aldrig til en præsentation af den homoseksualitet som miljøet også rummede. Det er som om man slet ikke vil være ved den indsigt, som forfatteren Karen Blixen senere indskrev i sit forfatterskab.



Klaus Maria Brandauer.

Lydsporet er mig en stadig kilde til eftertænksomme undren. Store panoramaer understreges med strygere, så ikke et øje er tørt, når Denys lille gule flyvemaskine ses på baggrund af himmel og bjergmassiver, men hvor er alle tropernes lyde henne, Afrikas rytme? Billederne er det eneste, filmen tror på, og de er da også smukke, men de redegør ikke for tings beliggenhed i forhold til hinanden, går ikke på jagt efter ekstra-betydninger. De klister sig monomant til hovedpersonerne i håbet om, at ser vi dem blot tilstrækkelig ofte, tror vi mere på dem.

Meryl Streep er dejlig som Karen Blixen, men hun tolker hende ikke. Hendes ansigt er uden forvandlingsevne, hun er den endimensionalt kloge, sanselige unge pige, som lærer at stå på egne ben i Afrika, men hvad hun tænker forbliver skjult. Kun Klaus Maria Brandauers udgave af Bror Blixen er en egentlig troværdig skuespillerpræstation i denne film, selv om manuskriptet dels gør kærligheden for stor mellem ham og Karen, dels underbetoner den lidt bondske dumhed, han besad.

Alligevel er den betagende, denne film. Hvorfor? Jeg tror fordi, den faktisk formår at løse op for Karen Blixens gamle fysiognomi og indsætte billedet af den 30-40 årige kvinde i stedet, at se den unge pige i den gamle kvinde. På den måde tror jeg Karen Blixen ville have fundet sig i denne film, ligesom Calypso i »Syndfloden over Norderney« finder sig i den lidt gale Malin Nat og Dags sammenfatning af hendes historie: »Ved dette punkt i Frøken Malins Beretning vendte den unge Pige, som indtil da havde stirret ret frem for sig, sine vilde Øjne mod Fortælleren og lyttede med en ganske ny Interesse, som om hun selv hørte Historien for første Gang. Frøken Malin havde en rig Fantasi. Men hvad enten Historien nu holdt sig til Sandheden eller ej, maa den for sin Heltinde have symboliseret eller have været en digterisk Omskrivning af det hun i virkeligheden havde gennemgået og hun vedkendte sig den i det dybe klare Blik, hvormed hun betragtede den gamle Kvinde«.

Bo Hakon Jørgensen (f. 1946) er lektor ved Nordisk Institut, Odense Universitet, har skrevet bøgerne »Dianas Hævn. To spor i Karen Blixens forfatterskab« (1981) og »Den sovende kvinde« (1984).

Mit Afrika

Out of Africa. USA 1985. Universal Pictures. P + I: Sydney Pollack. Ex-P: Kim Jørgensen. As-P: Judith Thurman, Anna Cataldi. Manus: Kurt Luedtke, inspireret af Isak Dinesens »Den afrikanske Farm«, »Skygger på græsset« og »Breve fra Afrika«, Judith Thurmans »Karen Blixen: En fortællers liv«, og Errol Trzebinskis »Til sidst taler tavsheden«. Foto: David Watkin. Klip: Fredric & William Steinkamp. Pembroke Herring, Sheldon Kahn. Musik: John Barry. P-design: Stephen Grimes. Kostumer: Milena Canonero. Optaget on location i Kenya.

Medv.: Meryl Streep (Karen Blixen), Robert Redford (Denys Finch-Hatton), Klaus Maria Brandauer (Bror Blixen), Michael Kitchen (Berkeley Cole), Malick Bowens (Farah), Joseph Thiaka (Kamante), Stephen Kinyanjui (Kinanjui), Michael Gough (Delamere), Suzanna Hamilton (Felicity), Rachel Kempson (Lady Belfield), Graham Crowden (Lord Belfield), Shane Rimmer (Belknap), Mike Bugara (Juma). Længde: 150 min. Udl: UIP. Prem: 21.2.1986.

Rundt om Blixen-film

Den amerikanske premiere på *Mit Afrika* (18.12.85) blev dækket af den danske presse, så man næsten skulle tro, det var en dansk film – eller snarere det danske fodboldlandshold. Stor var begejstringen, da de første amerikanske anmeldelser viste sig ovenud positive. Et par dage efter kom det frem, at der også var forbeholdne og direkte negative kommentarer – og det var endda før Pauline Kaels sædvanlige mavesure afvisning i *The New Yorker* af alt der ligner Hollywood.

I al virakken var det ikke let at overskue, hvem der vandt – ja-sigerne eller nej-sigerne. Branchebladet *Variety* gjorde stillingen op nogle dage efter: der havde på premieredagen været 13 positive anmeldelser (inkl. *Newsweek* og *Time*), tre negative, bl.a. *New York Times* og *Washington Post*, og én uafgjort. Ved den følgende folkeafstemning, der naturligvis kun er vejledende, blev filmen en overbevisende vinder. I den hidtidige optælling, der foregår ugevis, har den ligget blandt de tre mest sette film i USA.

Det er heller ikke uvæsentligt, når branchen i foråret skal holde sine favoritter med uddelingen af Oscar-statuetterne. *Mit Afrika* er blevet nomineret i 11 kategorier, med chance for gevinst. Blandt de 11 muligheder er Bedste film, instruktion, skuespillerinde, birolle (Brandauer), manuskript, fotograf, musik. Der er ingen pris for Bedste udenlandske accent, men én amerikansk anmelder fandt Streeps udtale klart dansk, så selv et lille land kan altså gøre sig gældende.

Forekommer Streeps accent måske ikke for en dansker at være lige netop kerne-dansk, så lykkes det hende til gengæld at give et vist, heldigvis forskønnet, indtryk af Blixens stemme og sprogtoner. Med en amerikansk version af fruen selv i de danske biografier er der vel en højere retfærdighed i, at hendes bøger nu – som følge af filmen – sælger bedre end nogensinde i USA.

Herhjemme ønskede Gyldendal af hensyn til bogsælget, at filmen også i Danmark fulgte bogtitlen og kom til at hedde »Den afrikanske farm«. Men det er jo ikke en filmatisering alene af den bog, og titlen *Mit Afrika* virker velvalgt i betragtning af at filmen – i poetisk bearbejdning – forsøger at indkredse netop Karen Blixens oplevelse af landet.